

تحلیل صورت های مالی دانشگاه های علوم پزشکی کشور

امیراشکان نصیری پور^۱ / عباس طلوعی اشلقی^۲ / سید جمال الدین طیبی^۳ / محمدرضا ملکی^۴ / حسن ابوالقاسم گرجی^۵

چکیده

مقدمه: ارزیابی عملکرد سازمان از نظر مالی به عنوان یکی از اصلی ترین وظایف مالی مدیر بسیار حائز اهمیت می باشد، چرا که زمینه تصمیم گیری و برنامه ریزی منطقی جهت افزایش بهره وری و بررسی تأثیر تصمیم های اتخاذ شده بر عملکرد سازمان را فراهم می کند. هدف پژوهش حاضر بررسی عملکرد مالی دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور از طریق تحلیل نسبت های مالی بود.

روش کار: مطالعه حاضر توصیفی و از لحاظ زمانی مقطعی و از نظر اهداف آن کاربردی بود. این پژوهش به لحاظ شناخت نظام و نسبت های مالی در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور از نوع کیفی بود که به طریق مرور اسنادی و کارگروهی (۲۲ نفر) انجام پذیرفت و همچنین به لحاظ استفاده از پرسشنامه و بررسی صورت ها و نسبت های مالی دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور (۲۸ دانشگاه) از نوع کمی بود. روش نمونه گیری به صورت هدفمند بوده و برای تحلیل داده ها از شاخص های فراوانی و مرکزی میانگین و پراکندگی انحراف معیار استفاده گردید.

یافته ها: ۱۲ نسبت مالی در دو گروه نسبت های نقدینگی و بازده فعالیت و بهره وری منابع شناسایی گردید که نتایج اهم نسبت های مالی عبارتند است از: نسبت آنی (میانگین = ۲.۵۳)، نسبت جاری (میانگین = ۲.۵۸)، نسبت دوره وصول مطالبات (میانگین = ۱۱۴)، نسبت درآمد عملیاتی به کل منابع (میانگین = ۰.۴۴)، نسبت بازده بودجه (۰.۷۹) و نسبت بازده دارایی (میانگین = ۰.۴۸).

بحث: یافته ها نشان داد میانگین نسبت های نقدینگی دانشگاه نسبت به دیگر صنایع بالا بود که این به دلیل زمان تخصیص نامناسب منابع مالی در پایان سال از سوی دولت می باشد. از سوی دیگر نتایج نسبت های بازده فعالیت و جریان نقدی عملیاتی نشان می دهد که مدیریت منابع مالی از نظر تبدیل داراییها و یا ترکیب منابع و سرمایه در دانشگاه به خوبی صورت نپذیرفته است، این مسئله بیانگر آن است که از اختیارات قانون هیئت امنایی به خوبی استفاده نمی گردد. به منظور تجزیه و تحلیل توسط نسبت های مالی بیشتر، طراحی و استاندارد سازی گزارشات مالی دانشگاه متناسب با نوع خدمات و منابع قابل تصرف از نظر آیین نامه مالی و معاملاتی پیشنهاد می گردد.

کلیدواژه ها: دانشگاه های علوم پزشکی، نسبت های مالی، تجزیه و تحلیل صورت های مالی

• وصول مقاله: ۹۱/۴/۲۸ • اصلاح نهایی: ۹۱/۵/۱۸ • پذیرش نهایی: ۹۱/۶/۲۸

۱. دانشیار گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛ نویسنده مسئول
(nasiripour@srbisu.ac.ir)

۲. دانشیار گروه مدیریت صنعتی، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. استاد گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۴. دانشیار گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۵. دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

موضوع بهره وری و بازدهی در سازمان ها با توجه محدودیت منابع به ویژه در عصر حاضر، امر بسیار مهمی است. [۱] در این راستا تصمیم گیری در خصوص ترکیب منابع و مصارف سرمایه های سازمان و ترکیب دارایی های سازمان که منجر به بیشترین بازدهی همراه با ریسک کم شود، نقش کلیدی دارد که بر اساس آن، علم مدیریت مالی شکل گرفته است. [۲] به همین منظور، ارزیابی عملکرد سازمان از نظر مالی به عنوان یکی از اصلی ترین وظایف مالی مدیر بسیار حائز اهمیت می باشد، چرا که زمینه تصمیم گیری و برنامه ریزی منطقی جهت افزایش بهره وری و بررسی تأثیر تصمیم های اتخاذ شده بر عملکرد سازمان را فراهم می کند. [۳] در فرآیند ارزیابی عملکرد از بعد مالی، داده ها و اطلاعات به صورت گزارش ها و صورت های مالی ترازنامه، صورت سود و زیان و جریان نقدینگی توسط نظام حسابداری که یک نظام اطلاعاتی با مقیاس واحد پولی است، ارائه می شود [۴] و سپس نسبت های مالی بر اساس این صورت های مالی محاسبه و در اختیار تصمیم گیرندگان قرار می گیرد. [۵]

نسبت های مالی ارتباط میان دو عدد (مبلغ) یا بیشتر است که از گزارش های مالی مذکور استخراج شده اند. [۶] استفاده از نسبت های مالی برای ارزیابی عملکرد مؤسسات، پیشینه ای دیرینه دارد. در سال های اخیر نیز رشد قابل توجهی در کاربرد این نسبت ها دیده می شود. [۷، ۸] نتایج پژوهش های تجربی نشان می دهد که نسبت های مالی را می توان براساس برخی عوامل مشترک گروه بندی کرد. به گونه ای که نسبت هایی که در یک گروه قرار می گیرند، با یکدیگر در ارتباطند. براین اساس، بسیاری از متون مدیریت مالی، نسبت ها را به چهار دسته کلی تقسیم می کنند. [۶] هر گروه از این شاخص ها، نمایانگر یکی از توانایی های چهارگانه سازمان از ابعاد نقدینگی، عملیات و بازده فعالیت، ریسک و میزان بدهی ها و میزان سود آوری می باشد که هر گروه دارای تعدادی از نسبت های مالی است که در کل حدود ۱۳ نسبت می باشند. [۹] تجزیه و تحلیل صورت های مالی به تصمیم گیران داخلی و خارجی سازمان این امکان را می دهد تا بتوانند یک دید

کلی نسبت به سلامت سازمان و وضعیت آن کسب نمایند. اغلب مدیران باید ظرفیت ها و فرصت های سازمان را که می تواند منجر به حفظ وضعیت مطلوب شوند، شناسایی کنند و همچنین ضعف هایی را که نیازمند اقدام اصلاحی هستند را نیز تعیین نمایند. [۱۰]

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی در راستای اصلاح نظام سلامت و تحول اداری در این بخش و به منظور ارتقاء مدیریت و بهره وری منابع در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور اقدام به اصلاح نظام مالی در این وزارتخانه نموده است که در گام اول اقدام به اصلاح نظام حسابداری و تغییر آن از حسابداری نقدی به تعهدی بوده است تا زمینه اطلاعات مالی کافی برای تصمیم گیری در خصوص مدیریت و ترکیب دارایی ها و منابع مالی ایجاد گردد. [۱۱] این امر در سال ۱۳۸۹ به پایان رسیده است و دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور توانسته اند صورت های مالی را بر اساس حسابداری تعهدی ارائه دهند. در ادامه ارائه این گزارشات مالی، انجام تحلیل صورت های مالی به منظور تصمیم گیری در مدیریت صحیح اهمیت بسزایی دارد. لذا پژوهشگران بر آن شدند صورت های مالی دانشگاه های علوم پزشکی کشور را مورد تحلیل و بررسی قرار دهند.

روش کار

مطالعه حاضر توصیفی بوده و از لحاظ زمانی مقطعی و از نظر اهداف آن از نوع کاربردی بود. این پژوهش به لحاظ شناخت نظام و نسبت های مالی که باید در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور به کارگرفته شود از نوع کیفی بود و همچنین به لحاظ استفاده از پرسشنامه و بررسی صورت ها و نسبت های مالی دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور از نوع کمی بود. جامعه پژوهش برای شناخت نظام مالی و نسبت های مالی شامل خبرگان و کارشناسان حوزه مالی و حسابداری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی بود و جهت بررسی صورت ها و نسبت های مالی جامعه پژوهش دانشگاه های علوم پزشکی کشور بود. جهت انتخاب نمونه از جامعه پژوهش

با توجه به ماهیت از نظر مالکیت و همچنین مأموریت دانشگاه ها، هدف نهایی بر خلاف سازمان های خصوصی و انتفاعی در بعد مالی و سودآوری و افزایش ثروت صاحبان سهام تعریف نمی گردد. لذا هدف نهایی از خروجی فعالیت ها در بعد مالی قابل بررسی نمی باشد، بلکه در بعد فرآیند های کاری و نتایج عمومی و اجتماعی مطرح می گردد، لذا در چنین ساختاری هدف نهایی از مدیریت مالی افزایش منافع عمومی و افزایش رضایت ذی نفعان می باشد.

ذی نفعان در ساختار دانشگاه متفاوت از سازمان های غیر دولتی و غیر عمومی می باشد. در این مطالعه ذی نفعان اصلی دانشگاه های علوم پزشکی و انتظارات آنها از بخش مالی به سه گروه به شرح زیر قابل تقسیم بندی گردید:

گروه اول: هیئت دولت، مجلس، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری که با توجه به فعالیت تصویب بودجه انتظار دارند عملکرد دانشگاه ها و وزارت مطابق بودجه باشد. همچنین سازمان بازرسی و دیوان محاسبات عملکرد مطابق با قوانین و مقررات مالی و معاملاتی کشور را پیگیری می نمایند.

گروه دوم: وزارت بهداشت عملکرد مطابق با بودجه، مدیریت صحیح منابع و افزایش بهره وری را مد نظر دارد و هیات امنای دانشگاه ها، مدیریت صحیح منابع جهت افزایش اثربخشی و کارایی فعالیت ها و همچنین عملکرد مطابق با قوانین و مقررات مالی و معاملاتی دانشگاه را انتظار دارند.

گروه سوم: وزارت اقتصاد و دارایی و خزانه انتظار دارند که عملکرد دانشگاه ها مطابق جریان نقدینگی دولت باشد و پرداخت های پرسنلی در اولویت باشد. سازمان های بیمه گر نیز شفافیت در نحوه مدیریت منابع مالی و ارائه اسناد مرتبط را مطالبه می نمایند و در نهایت بیماران و همراهانشان سرعت در دریافت خدمات و پایین بودن هزینه ها را انتظار دارند و پرسنل دانشگاه ها نیز سرعت در دریافت حقوق و و مزایا را مد نظر قرار می دهند. شرکت های طرف قرار داد و تأمین کنندگان و بستانکاران دانشگاه نیز سرعت در دریافت مطالباتشان را خواستار هستند.

خبرگان و کارشناسان از نمونه گیری هدفمند (شامل ۲۲ نفر) استفاده شد که در این ارتباط افراد عضو کمیته راهبردی نظام نوین مالی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی که شامل ۱۰ نفر و همچنین کمیته مربیان خبره حسابداری تعهدی کشور که شامل ۱۲ نفر بودند، انتخاب شدند که در تکمیل پرسشنامه کارگروهی ۱۵ نفر مشارکت کامل داشتند. جهت انتخاب نمونه از دانشگاه های علوم پزشکی از نمونه گیری هدفمند استفاده شد و دانشگاه هایی که اطلاعات و صورت های مالی خود را به صورت تعهدی ارائه داده بودند و گزارشات آنها قابل اتکا بود، مورد استفاده قرار گرفتند (۳۸ دانشگاه).

برای شناخت نظام مالی و نسبت های مالی که باید در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور استفاده گردد از مرور اسنادی (آیین نامه مالی و معاملاتی و قوانین بودجه و بخشنامه های نظام نوین مالی وزارت بهداشت) و از روش کارگاهی و تکمیل پرسشنامه پژوهشگر ساخت در کارگاه استفاده شد که دارای نمره دهی پنج درجه ای لیکرت بود. همچنین جهت تکمیل داده ها از مصاحبه عمیق با چهار نفر از افراد کلیدی شناخته شده در کمیته های مذکور استفاده گردید. برای بررسی صورت های مالی از فرم های پژوهشگر ساخت استفاده شد و داده های لازم برای محاسبه نسبت های مالی تعیین شده از دفتر بودجه و برنامه ریزی مالی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی جمع آوری گردید. به منظور تحلیل داده های کیفی از تحلیل چهارچوب مفهومی مبتنی بر نظام مالی عمومی و نتایج مرور اسنادی استفاده شد و برای تحلیل داده ها از شاخص فراوانی و درصد، شاخص مرکزی میانگین و شاخص پراکندگی انحراف معیار در نرم افزار اکسل (Excell) استفاده شد. لازم به توضیح است جهت محاسبه نسبت های مالی در نرم افزار فوق فرمول نویسی صورت پذیرفت. همچنین معیار قضاوت برای تعیین اهمیت و نسبت های مالی، میانگین بالای عدد سه در نظر گرفته شد.

یافته ها

براساس بررسی آیین نامه مالی و معاملاتی و همچنین شرح وظایف حوزه بودجه و مالی، دانشگاه های علوم پزشکی اهداف اجتماعی و رفاه و عدالت اجتماعی را دنبال می نماید.

پرداخت و جریان نقدینگی برای گروه سوم در درجه اول اهمیت قرار دارد.

یافته های جدول شماره ۱ نشان می دهد براساس نظر کمیته راهبردی نظام مالی و مریبان خبره کشوری، افزایش بهره وری از منابع و افزایش کارایی در اولویت قرار دارد و سود آوری نیز در تحلیل مالی دارای اهمیت نمی باشد.

با توجه به موارد فوق، سه موضوع (۱) کنترل و عملکرد مبتنی بر بودجه و قوانین و مقررات کشوری و دانشگاهی، (۲) افزایش بهره وری در مدیریت صحیح منابع و (۳) افزایش سرعت در پاسخگویی و جریان نقدینگی به مطالبات حائز اهمیت می باشد. البته درجه اهمیت هر کدام برای ذی نفعان مختلف متفاوت می باشد به نحوی که کنترل مبتنی بر بودجه برای گروه اول، افزایش بهره وری منابع برای گروه دوم و سرعت

جدول ۱: اولویت بندی معیارهای اصلی برای تحلیل عملکرد مالی دانشگاه های علوم پزشکی

رتبه	نوع معیار	میانگین	انحراف معیار	تعداد سؤالات پاسخ داده شده
۱	افزایش بازدهی فعالیت بهره وری از منابع	۴.۷۲	۱.۳۳	۱۵
۲	پاسخگویی به بستانکاران	۳.۸۳	۱.۶۱	۱۵
۳	پاسخگویی به مراجع نظارتی	۳.۶۳	۱.۹	۱۴
۴	سودآوری	۲.۹۲	۲.۰۲	۱۴

۵. کنترل و پایش درونی و نظارت بر واحدهای تابعه و ...

۶. ایجاد انضباط مالی براساس انضباط اداری

در این ارتباط نمودار شماره ۱ جریان منابع در دانشگاه های علوم پزشکی کشور را نشان می دهد. گزارشات سیستم مالی دانشگاه براساس همین نمودار در قالب چهار صورت مالی اصلی شامل ترازنامه، صورت منابع و مصارف، صورت درآمد و هزینه و صورت جریان نقدینگی براساس استانداردهای حسابداری ارائه می شود که در پایان هر دوره مالی از طریق حسابرسی شخصیت ثالث توسط هیئت امنای دانشگاه بررسی و مورد تایید قرار می گیرد. همچنین در ابتدای هر دوره مالی براساس نمودار شماره ۱ بودجه ریزی و پیش بینی (توسط مدیریت بودجه) صورت می پذیرد و در طول دوره نیز براساس سیستم حسابداری (مدیریت مالی) عملکرد مالی مشخص می گردد. لازم به توضیح است که نحوه تنظیم سیستم مالی دانشگاه توسط آیین نامه مالی و معاملاتی دانشگاه ها صورت می پذیرد. این آیین نامه توسط وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی تهیه و تنظیم و به تصویب هیات امنای دانشگاه های سراسر کشور می رسد. از سوی دیگر گزارش سیستم مالی از نظر جریان مالی دریافت و پرداخت براساس قوانین و آیین نامه ها به خزانه و دیوان محاسبات ارائه می گردد. در نهایت براساس گزارش صورت های مالی

لازم به توضیح است که زبان پاسخگویی جهت نظارت و کنترل مراجع ذی صلاح نظام مالی، مبتنی بر حسابداری نقدی و دریافت و پرداخت از خزانه می باشد در حالی که برای افزایش بهره وری منابع وجود، نظام حسابداری تعهدی ضروری می باشد. این اختلاف موجبات بعضی از دوگانگی در عملکرد دانشگاه ها را نیز به وجود آورده است؛ البته وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی در حال پیگیری برای حل این مسئله می باشد.

با توجه به مطالب گذشته می توان چنین دریافت که در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی منظور از مدیریت مالی عبارت است از مدیریت بر تأمین و تنظیم ترکیب منابع و مصارف به نحوه عادلانه در چارچوب قوانین و مقررات موضوعه کشور به گونه ای که حداکثر بهره وری از منابع (افزایش اثربخشی و کارایی) در راستای ارتقای منافع و مصالح عمومی محقق گردد و موجبات افزایش رضایت ذی نفعان به عمل آید. در این ارتباط فعالیت های اصلی نظام مالی دانشگاه های علوم پزشکی کشور بر شرح زیر می باشد:

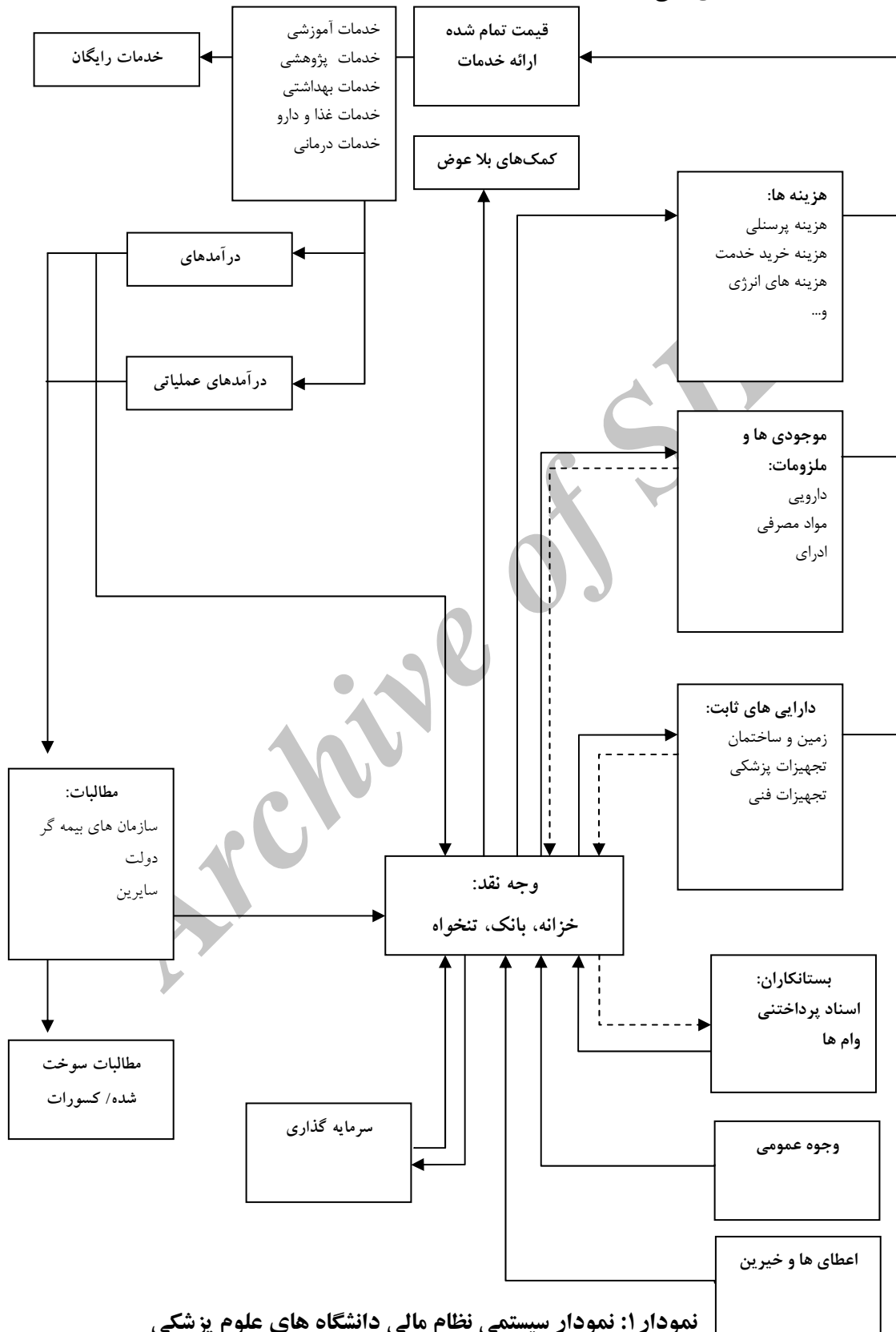
۱. پیش بینی و بودجه ریزی منابع

۲. مدیریت جریان نقدینگی

۳. ارائه اطلاعات حسابداری و مدیریتی

۴. پاسخگویی به مراجع ذی صلاح

عملکرد نظام مالی دانشگاه ها مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد و در راستای مدیریت صحیح منابع در راستای اهداف و پذیرد. مأموریت های تعیین شده تصمیمات مقتضی صورت می

نمودار ۱: نمودار سیستمی نظام مالی دانشگاه های علوم پزشکی

گرفته نشد و همچنین نسبت های مالی تجهیزات پزشکی به دارایی های ثابت و درآمد عملیاتی به بودجه عمومی به تفکیک نوع خدمات درمانی، بهداشتی و آموزش عالی نیز به دلیل عدم ارائه اطلاعات به تفکیک مورد نیاز در گزارشات مالی قابل محاسبه نبود.

در نهایت براساس نتایج مرور اسنادی و کار گروهی نسبت های مالی نشان داده شده در جدول شماره ۲ تعیین و درجه اهمیت آن ها مشخص گردید. لازم به توضیح است که نسبت های مالی بدهی یا میزان ریسک و همچنین سود آوری به دلیل عدم کاربرد در دانشگاه ها در نظر

جدول ۲: تعیین و رتبه بندی نسبت های مالی قابل استفاده در دانشگاه های علوم پزشکی

ردیف	نوع نسبت	میانگین	انحراف معیار	تعداد سؤالات پاسخ داده شده
۱	نسبت دارایی های نقد به دارایی های جاری	۴.۱	۱.۲	۱۳
۲	نسبت دوره وصول مطالبات در سال	۳.۹۸	۱.۶۷	۱۴
۳	دوره پرداخت بدهی از محل درآمد اختصاصی	۳.۹۴	۱.۴۲	۱۲
۴	نسبت آنی	۳.۸۳	۱.۵۴	۱۵
۵	نسبت درآمد عملیاتی (اختصاصی) به کل منابع	۳.۵۷	۱.۶۳	۱۴
۶	نسبت درآمد عملیاتی (اختصاصی) به بودجه عمومی (بازده بودجه)	۳.۴۵	۱.۸۷	۱۴
۷	نسبت جاری	۳.۳۸	۱.۹۴	۱۵
۸	بازده دارایی ها (درآمد عملیاتی بر کل دارایی ها)	۲.۵	۱.۸۸	۱۴
۹	بازده خالص دارایی ها (درآمد عملیاتی/خالص دارایی ها)	۲.۳۸	۲.۰۷	۱۴

عمرانی می باشد) برای پرداخت بدهی های جاری می باشد، توسط مصاحبه شوندگان پیشنهاد گردید که به دلیل عدم تفکیک میزان نقدینگی قابل تصرف در گزارشات مالی این نسبت محاسبه نگردید. در نهایت نسبت های مالی انتخاب شده برای ۳۸ دانشگاه علوم پزشکی در سال مالی ۱۳۸۹ محاسبه گردید که در جدول شماره ۳ نتایج مربوط به میانگین یا متوسط صنعت این نسبت ها ارائه گردیده است.

در مرحله تکمیل یافته ها از طریق مصاحبه عمیق، سه نسبت مالی، جریان نقدی عملیاتی بر بدهی های جاری، جریان نقدی عملیاتی بر جریان نقدی درآمد عمومی و همچنین نسبت آنی خالص بدون لحاظ اسناد دریافتی اضافه گردید. نسبت آنی خالص از نسبت وجه نقد و سپرده های کوتاه مدت بر بدهی جاری به دست می آید. البته نسبت آنی خالص قابل تصرف به معنی میزان نقدینگی که از نظر آیین نامه مالی و معاملاتی قابل تصرف (منظور عدم لحاظ نقدینگی جهت اقدامات

جدول ۳: محاسبه متوسط صنعت نسبت های مالی انتخاب شده برای دانشگاه های علوم پزشکی کشور

ردیف	نسبت های مالی	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف از معیار	میان	تعداد دانشگاه
۱	جریان نقدی عملیاتی بر بدهی های جاری	۰.۰۰۳	۲۴.۹۵۸	۲.۴۵۱	۴.۵۲۰	۱.۰۵۷	۳۶
۲	جریان نقدی عملیاتی بر جریان نقدی درآمد عمومی	۰.۰۰۱	۲.۸۸۵	۰.۳۹۸	۰.۵۶۱	۰.۲۴۰	۳۴
۳	وجه نقد به دارایی های جاری	۰.۰۹۲	۰.۷۵۳	۰.۴۰۴	۰.۱۸۱	۰.۳۶۳	۳۷

۴	نسبت آنی خالص بدون لحاظ اسناد دریافتی	۰.۱۰۲	۹.۱۲۷	۱.۴۸۰	۱.۸۷۹	۰.۷۵۱	۳۷
۵	نسبت آنی	۰.۲۳۷	۱۴.۵۸۹	۲.۵۳۴	۲.۸۲۳	۱.۳۹۷	۳۷
۶	نسبت جاری	۰.۳۲۵	۲۶.۰۰۸	۳.۵۸۱	۴.۸۲۳	۱.۸۲۴	۳۷
۷	دوره وصول مطالبات	۱۴.۷۳۶	۴۹۲.۵۵۶	۱۱۴.۴۹۱	۸۲.۱۰۶	۹۶.۷۸۶	۳۷
۸	دوره پرداخت بدهی های جاری از محل درآمد اختصاصی	۲.۷۳۹	۴۶۶.۱۱۳	۷۶.۵۱۶	۸۴.۴۷۰	۶۳.۰۲۵	۳۷
۹	نسبت درآمدهای اختصاصی به کل منابع	۰.۰۷۵	۱.۰۰۰	۰.۴۴۰	۰.۱۸۹	۰.۴۰۹	۳۷
۱۰	درآمد اختصاصی به بودجه عمومی (بازده بودجه عمومی)	۰.۰۸۱	۲.۹۳۵	۰.۷۹۷	۰.۵۴۳	۰.۶۷۹	۳۵
۱۱	بازده دارایی ها (درآمد عملیاتی بر کل دارایی ها)	۰.۰۴۷	۲.۳۴۰	۰.۴۸۴	۰.۴۹۲	۰.۲۷۵	۳۷
۱۲	بازده خالص دارایی ها (درآمد عملیاتی / خالص دارایی ها)	۰.۰۴۹	۱۷.۳۵۳	۱.۴۵۹	۳.۱۹۲	۰.۵۹۲	۳۵

بحث

با توجه به یافته ها نتیجه گرفته شد که معیارهای، بهره وری منابع و بازدهی فعالیت، پاسخگویی به بستانکاران و پاسخگویی به مراجع قانونی حائز اهمیت می باشند که براین اساس ۱۲ نسبت مالی در دو گروه نسبت های نقدینگی و بازده فعالیت تعریف گردید و نتیجه گرفته شد که نسبت های سود آوری و بدهی در محیط دانشگاه های علوم پزشکی کاربرد ندارند. لازم به توضیح است که بعضی از نسبت های مالی براساس نوع خدمات و ماهیت دانشگاهی قابل تعریف است که به دلیل عدم گزارش های مالی به تفکیک خدمات اصلی دانشگاه ها قابل محاسبه نمی باشد. همچنین داده های مربوط به نسبت های بازده دارایی ها و بازده خالص دارایی ها به دلیل پایین بودن کیفیت ارزش گذاری دارایی ها و همچنین عدم تفکیک دارایی های ثابت صورت قابل تصرف و غیر قابل تصرف در ترازنامه پایان سال، در سال مورد مطالعه قابل اتکا نمی باشد و به همین دلیل از نظر کارشناسان و خبرگان مدیریت مالی حوزه سلامت در سطح کشور ضعیف ارزیابی شد. در این ارتباط پیشنهاد می گردد گزارشات مالی به صورت طبقه بندی شده و متناسب با فعالیت های دانشگاه طراحی و استاندارد گردد.

براساس یافته های پژوهش، بالا بودن میانگین نسبت های نقدینگی بالا مانند نسبت نقدی به دارایی های جاری، نسبت آنی خالص و نسبت آنی در گزارشات مالی پایان سال ۱۳۸۹ نسبت به دیگر حوزه های فعالیت اقتصادی نشان دهنده عدم توزیع و تخصیص منابع به ویژه منابع و بودجه های دولتی در زمان مناسب در طول سال می باشد، بدین معنی که منابع مالی در پایان سال به دانشگاه ها تزریق می شود و مانده وجه نقد افزایش یافته و به دوره مالی بعد منتقل می گردد و در طول سال منابع به درستی تخصیص نمی یابد و از سوی دیگر با توجه به بالا بودن نسبت جاری و گردش نقدی حاصل از عملیاتی نسبت به بدهی جاری و همچنین نسبت درآمدهای اختصاصی به بودجه دولتی نشان می دهد مداخله دانشگاه ها در تبدیل دارایی ها و ایجاد ترکیب مناسبی از منابع و دارایی ها به منظور تسریع در جریان کار و مدیریت جریان نقدی در سیستم ضعیف می باشد. از آنجا که اختیارات دانشگاه ها بر اساس قانون هیات امنایی توان چنین مداخلاتی را به دانشگاه داده است اما در عمل از این اختیارات استفاده نمی شود و بیشتر بر اساس همان رویکرد دولتی و سنتی منابع پولی و مالی مدیریت می گردد که این امر احتمالاً به دلیل دانش و مهارت پایین نیروی انسانی در حوزه

مدیریت مالی براساس اختیارات هیات امنای باشد، لذا پیشنهاد می گردد ضمن تصریح موارد مذکور در آیین نامه مالی و معاملاتی دانشگاه ها، دوره های تخصصی و مشاوره ای جهت توانمند سازی نیروی انسانی جهت مدیریت منابع مالی برگزار گردد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل (بخشی از) پایان نامه تحت عنوان مدل سازی و ارزیابی عملکرد مالی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور با استفاده از روش تحلیل پوششی داده ها» در مقطع دکترای تخصصی در سال ۱۳۹۱ می باشد که با حمایت دانشگاه آزاد اسلامی اجرا شده است.

پیوست ۱: جدول نسبت های مالی به تفکیک دانشگاه های منتخب

دانشگاه ها	جریان نقدی عملیاتی بر بدهی های جاری	جریان نقدی عملیاتی بر جریان نقدی در آمد عمومی	وجه نقد به دارایی های جاری	نسبت آتی خالص بدون لحاظ استناد دریافتی	نسبت آتی	نسبت جاری	دوره وصول مطالبات	دوره پرداخت مطالبات از محل درآمد	نسبت درآمد های اختصاصی به کل منابع	درآمد اختصاصی به پروژه عمومی (بازده پروژه)	بازده دارایی ها (درآمد عملیاتی بر کل دارایی ها)	بازده خالص دارایی ها (درآمد عملیاتی / خاص دارایی ها)
۱	۰.۵۱	۰.۱۷	۰.۲۹	۰.۵۹	۱.۳۸	۲.۰۶	۱۳۹.۸۳	۷۴.۷۹	۰.۴۰	۰.۶۷	۰.۱۱	۰.۱۲
۲	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۲۵	۰.۳۹	۱.۱۵	۱.۶۰	۱۰۳.۷۰	۹۱.۶۵	۰.۴۸	۰.۹۱	۰.۱۵	۰.۱۷
۳	۳.۰۱	۰.۰۴	۰.۴۱	۲.۴۴	۳.۹۳	۵.۹۳	۷۶.۵۹	۱۳.۲۴	۰.۰۸	۰.۰۸	۱.۰۳	۱.۲۶
۴	۴.۴۳	۱.۱۱	۰.۵۱	۱.۰۲	۱.۷۱	۲.۰۰	۱۰۸.۴۸	۵۶.۸۶	۰.۳۶	۰.۵۷	۰.۳۲	۰.۵۱
۵	۱.۳۴	۰.۱۸	۰.۲۴	۰.۴۳	۱.۴۰	۱.۸۱	۴۹۲.۵۶	۲۶۱.۶۶	۰.۰۸	۰.۰۹	۰.۲۵	۰.۷۸
۶	۰.۰۳	۰.۰۱	۰.۲۸	۰.۴۴	۱.۰۷	۱.۵۶	۱۲۰.۹۵	۵۲.۴۶	۰.۴۲	۰.۷۳	۰.۲۷	۰.۴۱
۷	۰.۱۶	۰.۲۷	۰.۰۹	۰.۱۰	۰.۹۹	۱.۱۰	۶۲.۴۴	۷۵.۲۸	۰.۵۱	۱.۰۳	۰.۲۱	۰.۳۳
۸	۱.۸۰	۰.۶۲	۰.۶۲	۱.۰۷	۱.۳۶	۱.۲۷	۶۲.۹۴	۱۰۳.۱۳	۰.۳۷	۰.۵۸	۰.۴۱	۰.۶۵
۹	۱.۱۸	۰.۳۴	۰.۷۲	۳.۱۸	۴.۰۹	۴.۴۲	۱۳۵.۳۱	۶۶.۷۲	۰.۴۱	۰.۶۹	۰.۲۲	۰.۲۶
۱۰	۰.۲۷	۰.۱۳	۰.۳۵	۰.۴۹	۱.۱۲	۱.۳۸	۱۴۵.۲۶	۶۳.۰۳	۰.۴۳	۰.۷۴	۰.۵۱	۰.۹۷
۱۱	۰.۴۵	۰.۱۸	۰.۵۰	۰.۵۲	۰.۷۶	۱.۰۵	۱۳۷.۲۵	۴۶۶.۱۱	۰.۲۰	۰.۲۴	۰.۱۲	۰.۱۵
۱۲			۰.۱۹	۰.۶۲	۲.۲۴	۳.۲۳	۱۶۸.۳۹	۸۳.۱۲	۰.۳۹	۰.۶۵	۰.۰۹	۰.۱۰
۱۳	۱.۲۳	۰.۲۱	۰.۶۱	۲.۳۶	۳.۳۷	۳.۸۷	۹۲.۲۱	۵۴.۴۱	۰.۴۰	۰.۶۷	۰.۶۴	۱.۲۷
۱۴	۰.۱۷	۰.۳۲	۰.۲۵	۰.۱۹	۰.۵۹	۰.۷۸	۱۳۱.۶۸	۳۵.۶۲	۰.۶۸	۲.۱۱	۱.۰۱	۱۷.۳۵
۱۵	۲.۱۴	۱.۷۴	۰.۱۸	۰.۳۳	۱.۱۵	۱.۸۲	۸۱.۳۱	۵۴.۰۲	۰.۷۵	۲.۹۳	۰.۹۷	۱.۳۲
۱۶	۱.۳۳	۰.۳۶	۰.۵۲	۰.۹۵	۱.۷۰	۱.۸۴	۹۰.۱۵	۳۱.۰۳	۰.۴۵	۰.۸۰	۰.۱۱	۱.۳۸
۱۷	۰.۲۶	۰.۱۰	۰.۳۹	۰.۷۱	۱.۳۶	۱.۸۰	۹۹.۴۲	۷۰.۱۸	۰.۴۶	۰.۸۶	۱.۲۱	۸.۵۷
۱۸	۹.۱۳	۰.۲۷	۰.۵۲	۹.۱۳	۱۴.۵۹	۱۷.۴۰	۹۹.۴۹	۴.۵۸	۰.۳۷	۰.۵۸	۰.۴۴	۰.۴۵
۱۹	۶.۵۰	۰.۳۶	۰.۳۳	۲.۶۱	۵.۸۵	۷.۸۱	۹۴.۵۴	۱۴.۹۹	۰.۳۶	۰.۵۶	۰.۲۴	
۲۰	۵.۲۳		۰.۶۹	۳.۲۶	۴.۰۵	۴.۷۴	۱۴.۷۴	۱۲.۳۲	۱.۰۰	۰.۵۷	۰.۵۷	۰.۵۹
۲۱	۰.۱۳	۰.۱۱	۰.۴۱	۰.۳۷	۰.۷۹	۰.۹۱	۱۲۳.۲۴	۴۸.۴۵	۰.۵۱	۱.۰۳	۰.۲۶	۰.۳۵
۲۲	۰.۲۶	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۸	۰.۹۰	۱.۱۲	۱۳۲.۷۳	۱۸۲.۸۷	۰.۴۵	۰.۸۱	۰.۰۵	۰.۰۵
۲۳	۰.۴۰	۰.۰۸	۰.۳۶	۰.۴۹	۱.۱۶	۱.۳۶	۸۳.۷۱	۸.۰۴	۰.۳۵	۰.۵۵	۰.۱۹	
۲۴	۱.۲۰	۲.۸۹	۰.۵۵	۰.۱۸	۰.۲۴	۰.۳۲	۲۳.۰۲	۲۷.۸۰	۰.۶۵	۱.۹۰	۱.۸۲	۲.۳۴
۲۵	۱.۰۱	۰.۱۴	۰.۵۹	۲.۱۳	۲.۹۴	۳.۵۹	۸۷.۶۵	۳۰.۸۵	۰.۳۲	۰.۴۷	۰.۵۱	۱.۱۴
۲۶	۱.۶۶	۰.۴۲	۰.۴۹	۰.۷۵	۱.۲۹	۱.۵۵	۴۴.۵۳	۹.۹۵	۰.۵۳	۱.۱۱	۲.۳۴	۵.۰۳
۲۷	۰.۲۴	۰.۰۷	۰.۲۲	۰.۴۴	۱.۲۲	۲.۰۳	۹۴.۲۶	۸۵.۶۳	۰.۴۶	۰.۸۶	۰.۱۳	۰.۱۳
۲۸	۵.۱۱	۰.۸۵	۰.۲۶	۱.۱۰	۱.۹۳	۴.۲۸	۷۲.۹۶	۷۴.۹۱	۰.۴۰	۰.۶۸	۰.۷۸	۰.۹۶
۲۹	۰.۴۶	۰.۱۸	۰.۳۱	۱.۱۲	۱.۵۹	۱.۷۹	۹۶.۷۹	۶۸.۰۵	۰.۴۰	۰.۶۸	۰.۲۱	۰.۳۲
۳۰	۰.۸۳	۰.۳۹	۰.۳۶	۰.۶۶	۱.۱۰	۱.۸۱	۸۵.۵۷	۱۳۶.۶۱	۰.۴۷	۰.۸۸	۰.۴۲	۰.۷۰
۳۱	۲۴.۹۶	۰.۶۵	۰.۲۷	۷.۱۲	۱۰.۸۶	۲۶.۰۸	۹۰.۶۵	۲.۷۴	۰.۲۷	۰.۳۸	۰.۵۱	۰.۶۱

دانشگاه ها	حریان نقدی عملیاتی بر بدهی های جاری	حریان نقدی عملیاتی بر جریان نقدی در آمد عمومی	وجه نقد به دارایی های جاری	نسبت آتی خالص بدون لحاظ اسناد دریافتی	نسبت آتی	نسبت جاری	دوره و صورت مطالبات	دوره پرداخت مطالبات از محل در آمد	نسبت درآمدهای اختصاصی به کل منابع	درآمد اختصاصی به بودجه عمومی (بازده بودجه)	بازده دارایی ها (درآمد عملیاتی بر کل دارایی ها)	بازده خالص دارایی ها (درآمد عملیاتی / خاص دارایی ها)
۳۲	۱۸۹	۰.۲۲	۰.۷۵	۳.۵۰	۳.۹۹	۴.۶۵	۵۷.۵۴	۴۷.۸۱	۰.۳۴	۰.۵۱	۰.۵۴	۰.۸۲
۳۳	۰.۱۹	۰.۰۷	۰.۶۶	۱.۱۳	۱.۳۷	۱.۷۲	۶۲.۳۶	۱۷۵.۲۴	۰.۳۳	۰.۴۸	۰.۶۴	۱.۲۱
۳۴	۱.۱۰	۰.۵۱	۰.۴۵	۰.۷۷	۱.۴۷	۱.۷۰	۱۵۲.۳۵	۷۲.۱۷	۰.۴۳	۰.۷۷	۰.۲۱	۰.۲۷
۳۵	۰.۹۲	۰.۳۱	۰.۲۶	۰.۵۳	۱.۵۴	۲.۰۸	۱۳۸.۳۶	۶۳.۶۸	۰.۴۶	۰.۸۶	۰.۰۷	۰.۰۷
۳۶	۰.۱۴	۰.۰۳	۰.۷۱	۲.۲۴	۲.۸۸	۳.۱۴	۱۰۲.۵۴	۵۵.۷۱	۰.۳۰	۰.۴۳	۰.۱۲	۰.۱۳
۳۷	۸.۶۰	۰.۱۹	۰.۱۹	۱.۲۳	۴.۶۲	۶.۴۳	۳۳۰.۶۷	۴۶۳.۳۸	۱.۰۰		۰.۲۲	۰.۲۷
کمترین	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۹	۰.۱۰	۰.۲۴	۰.۳۲	۱۴.۷۴	۲.۷۴	۰.۰۸	۰.۰۸	۰.۰۵	۰.۰۵
بیشترین	۲۴.۹۶	۲.۸۹	۰.۷۵	۹.۱۳	۱۴.۵۹	۲۶.۰۸	۴۹۲.۵۶	۴۶۶.۱۱	۱.۰۰	۲.۹۳	۲.۳۴	۱۷.۳۵
میانگین	۲.۴۵	۰.۴۰	۰.۴۰	۱.۴۳	۲.۵۳	۳.۵۸	۱۱۴.۴۹	۷۶.۵۲	۰.۴۴	۰.۸۰	۰.۴۸	۱.۴۶
انحراف از معیار	۴.۵۲	۰.۵۶	۰.۱۸	۱.۸۸	۲.۸۲	۴.۸۲	۸۲.۱۱	۸۴.۴۷	۰.۱۹	۰.۵۴	۰.۴۹	۳.۱۹
تعداد داده ها	۳۶.۰۰	۳۴.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۷.۰۰	۳۵.۰۰	۳۷.۰۰	۳۵.۰۰

Archive of SID

References

1. Emami Meibodi A. Measurement of efficiency and productivity (scientific and practical). 2nd ed. Tehran: Moasses Motaleat va pazhoheshhay bazarghani; 2005. [Persian]
2. Gapensk, Louis C.(2007)" Understanding Health care Financial Management" Fifth Edition, Health Administration Press, Washington
3. Mehreghan MR. Quantitative models for performance assessment organizations DEA. Tehran: Tehran University of Medical Sciences; 2005. [Persian]
4. Eskandary J. Principles of Accounting 2 . 4th ed. Tehran: Termeh Publication. 2010. [Persian]
5. Reimond NP. Financial Management 1 .translate: Ali Jahankhani. 14th ed. Tehran: SAMT; 1999. [Persian]
6. Chandra, P. Financial Management Accounting. 4th Edition, Newyork: NcGraw Hill. 2001
7. Berg, A. Technical Efficiency in Norwegian Banks: a Non Parametric Approach to Efficiency Measurement. Journal of Production Analysis 1999; 2: 127-142.
8. Fucuyama, H. Technical and Scale Efficiency of Japanese Commercial Banks: A Non Parametric Approach. Appl.Econ 1993; 25: 1101-1112.
9. Foster, G. Financial Statement Analysis. Sixth Edition, USA: McGraw Hill; 1986.
10. Malhotra DK, Malhotra R. Analyzing Financial Statements Using Data Envelopment Analysis. Commercial Lending Review 2008; September–October: 25–31.
11. Abohallaj M, Kazemian M, Ramazanian M. Achievements, challenges and prospects of financing the health sector. Tehran: Ministry of Health and Medical Education.1999. [Persian]

Financial Statements Analysis Medical Universities in Iran

Nasiripour A.A.¹/ Toloie Eshlaghy A²/ Tabibi J³/Maleki M.R⁴/ Abolghasem Gorji H⁵
Abstract

Introduction: Evaluation of financial performance of organizations is regarded as an important financial function of managers since this allows them to make the right decisions and maintain the organizational productivity and control. The aim of this study was to assess the financial performance of medical universities in Iran employing financial ratio analysis.

Methods: This was a cross-sectional descriptive study. Qualitative and quantitative data analysis techniques were used. Content analysis and Delphi panel qualitative data collection techniques were applied to enrich our understanding of the financial statements and ratios in medical universities in Iran. Additionally, a questionnaire was used to collect quantitative data on the financial statements and ratios of all 38 medical universities. The sampling method used was purposive, and for data analysis standard deviation variation, mean central tendency and frequency were used.

Findings: Financial ratios (12), grouped in two categories of liquidity ratios, activity ratios and productivity of resources, were identified. The most important financial ratios were: quick ratio (mean=2.53), current ratio (mean=3.58), collection period ratio (mean=114), operating income, divided by total fund (mean=0.44), budget productivity (mean=0.79) and the assets return rate (mean=0.84).

Discussion: The results indicate that the mean of liquidity ratios in medical universities in Iran was higher than the other sectors. This was due to the inappropriate year-end allocation of annual funds by the government. The other findings on activity ratio and operating cash flow ratio indicate lack of financial resources management regarding the assets conversion and resources and capitals combination within the universities studied. This shows that medical universities in Iran have not used the authoritative power of the board of trustees. We recommend further research on the development and standardization of financial reports in accordance with the type of services, disposable incomes, trade, and financial regulations in medical universities.

Keyword: Medical Universities, Ratio Analysis, Financial Statement Analysis

• Received: 18/July/2012 • Modified: 8/Aug/2012 • Accepted: 18/Sep/2012

1. Associate Professor of Health Services Management Department, School of Management and Economics, Science and Research Branch Islamic Azad University (IAU), Tehran, Iran, Corresponding Author (nasiripour @ srbisu.ac.ir)

2. Associate Professor of Industrial Management Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University (IAU), Tehran, Iran

3. Professor of Health Services Management Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University (IAU), Tehran, Iran

4. Associate professor of Health Services Management Department, School of Management Economics, Sciences and Research Branch Islamic Azad University (IAU), Tehran, Iran

5. Phd Student of Health Services Management, School of Management and Economic, Science and Research Branch, Islamic Azad University (IAU), Tehran, Iran